

društveno-ekonomski odnosi u jalžabetu nekad i danas

juraj hrženjak

zagreb, jugoslavija

Ovo istraživanje je primjer multidisciplinarnog istraživanja, u kome više istraživača obrađuje pojedine segmente života jedne zajednice, u ovom slučaju sela Jalžabet.

Povijest samog sela, od kraja XVIII. stoljeća do 1945. godine pokazuje bijedne prilike u kojima žive kmetovi sela Jalžabeta za vrijeme dvije društveno-ekonomske formacije: feudalizma i kapitalizma. Agrarnom reformom Kraljevine Jugoslavije oduzeto je veleposjedniku 190 ha obradivog zemljišta, koje nakon 1934. godine seljaci dobijaju u vlasništvo. Veliki broj novih gospodarstava i enormna parcelizacija posjeda potiru efekte agrarne reforme.

U vezi s promjenama nakon drugog svjetskog rata važna je bila nova agrarna reforma kojom su seljaci Jalžabeta (naročito siromašniji) dobili ostatak veleposjedničke zemlje u vlasništvo. Razvijaju se procesi industrijalizacije zemlje, povećava se potreba za agrarnim proizvodima i u svemu tome osjećaju se koristi za jalžabetskog seljaka.

U Jalžabetu se održava sitni posjed, ali se iz godine u godinu povećava zaposlenost Jalžabečana izvan poljoprivrede. Kao rezultat tog procesa raste broj mješovitih gospodarstava s prihodom iz dva izvora. To se, opet, odražava na kvalitet života u obrazovnom, zdravstvenom, stambenom, prehrambenom i u infrastrukturnom pogledu stanovnika i naselja.

Posebno su zanimljivi nalazi o utjecaju industrijalizacije na ekonomski položaj i odnose stanovništva.

U Jalžabetu, nakon 40 godina poslijeratnog razvoja nema više seoske sirotinje, nema siromašnog seljaštva. Selo se potpuno izmijenilo i u socijalno-ekonomskom i urbanizacijskom pogledu. Promijenili su se i porodični odnosi, a mijenja se i kulturna i obrazovna razina stanovništva.

Stari problemi su riješeni. Nastaju novi kao što su zapošljavanje školovane omladine izvan sela ili u urbaniziranom selu, bolje korištenje proizvodnih kapaciteta, specijalizacija poljoprivredne i stočarske proizvodnje i daljnji kulturni razvoji.

uvod

—→ U ovom tekstu bit će riječi o istraživanjima društveno-ekonomskih i socijalnih odnosa u životu stanovnika naselja Jalžabet.¹⁾

Prvo istraživanje izvršeno je u razdoblju od 1960–1962. godine, u okviru programa Sociološkog odjeljenja Instituta društvenih nauka u Beogradu, a izvela ga je ekipa suradnika koju su sačinjavali: Mira Balen, Edvin Ferber, Juraj Hrženjak, Hugo Maver, Fedor Mikić, Vladimir Pletenac, Bogdan Stojsavljević i Branko Štancl. Istraživanje je ponovljeno u razdoblju od 1982–1986. a izveo ga je tim u sastavu: Mira Balen, Željko Baranović, Štefica Bahtijarević, Ivo Grgić, Juraj Hrženjak, Miroslav Kirinčić, Mirjana Lipovšćak, Vlado Puljiz, Branko Štancl i Olga Taritaš. Cilj prvog istraživanja, kako je formuliran u orijentacionom projektu, bio je da se u nekoliko monografskih studija razvoja seoskih i gradskih naselja te organizacija proizvodnog i uslužnog rada i funkcioniranja kohezionih institucija općine, verifikaciju hipoteze o novim vrijednostima, stvaranju novih društveno-ekonomskih i društveno-političkih odnosa i izgradnji komunalnog sistema samoupravljanja. Kao komunalna zajednica odabrana je općina Varaždin, a za početak istraživanja odabrano je njeno naselje Jalžabet.

Naselje Jalžabet prostire se na 9,7 km². Udaljeno je od općinskog centra Varaždin, prema jugoistoku oko 15 km, 3 km zapadno od rijeke Drave i glavne ceste Varaždin-Ludberg-Koprivnica; leži na padinama brežuljaka između Ivančice i Kalnika. U početku istraživanja imalo je 893 stanovnika u 227 domaćinstava, ili 90,6 stanovnika odnosno 3,9 domaćinstava na 1 km².

Godine 1946. Jalžabet je bio centar mjesnog narodnog odbora (u to vrijeme u NRH je bilo 4399 mjesnih narodnih odbora), a bilo je i 1951. g. kada su u NRH bila svega 1922 mjesna narodna odbora. Godine 1952. bio je centar općinskog narodnog odbora kad su u NRH bile 672 općine i godine 1955. kad ih je bilo svega 299. Od godine 1957. do danas Jalžabet čini zasebnu mjesnu zajednicu u okviru općine Varaždin.

Dakle, izbor aglomeracije bio je namjeren s obzirom na obilježja njene ekonomske i društvene strukture, smještenosti u komuni Varaždin i s obzirom na stanovitu razvijenost društvenih službi i društvenih organizacija u njoj.

Osnovna ispitivanja i obradu prikupljenog materijala timovi su završili potkraj godine 1962.²⁾

Iako je istraživanje zamišljeno, i djelomično programirano kao longitudinalno i multidisciplinarno, ono se, zbog kadrovskih promjena, institucionalnih reorganizacija te zapostavljanja takvih istraživanja, zaustavilo na naselju Jalžabet.

1) Kmetско naselje Suih Do! (kako se zvalo zbog male količine vode) dobilo je ime Jalžabet po glavnom svecu u sadašnjoj župnoj crkvi Sv. Elizabete. Nova crkva građana je na inicijativu Helene Somogi, tadašnjeg posljednjega feuda.

Iako se još prije stotinu godina crkvena općina nazivala suhodojska, stanovnici Suhog Dola, a naročito susjednih sela poistovjećivali su ime crkve s naseljem u kojem se ona nalazi. Ima velik broj slučajeva u Hrvatskom zagorju i u drugim krajevima da su pojedina naselja napustila staro ime i prihvatila ime glavnog sveca crkve (sv. Ivan, sv. Tri Kralja, sv. Jelena), jer je svake godine njegova proslava značila velik događaj za naselje (proštenje). Kako se, pak, u lokalnom jezičnom izrazu govori umjesto Elizabeta — Jalžabeta — uobičajilo se ime Jalžabet.

2) »Sociologija«, časopis za društvene nauke, Beograd, 1962. godine u broju 1–2 objavio je sedam monografskih radova kao Gradu za studiju o društveno-ekonomskim kretanjima u naselju Jalžabet za razdoblje od godine 1945. do 1962. Na temelju materijala što je objavljen u Gradu i do kojeg se došlo naknadnim ispitivanjima, objavljena je 1968. monografska studija sela Jalžabet. **Selo u promjenama**, u izdanju Agrarnog instituta iz Zagreba.

S obzirom na to da je u samom početku istraživanje bilo zamišljeno kao metoda trajnog praćenja i prikupljanja iskustva u vezi s izgradnjom komunalnog sistema, logično je bilo očekivati da se istraživanje Jalžabeta ponovi.

Ponovljeno istraživanje u razdoblju od 1982–1985.³⁾ imalo je isti cilj kao i prethodno. Polazeći od rezultata istraživanja razvoja Jalžabeta od godine 1842. do 1962. željelo se utvrditi i analizirati društveno-ekonomske i socijalne promjene za razdoblje od 1962–1982. U okviru tog globalnog zadatka težište istraživanja usmjereno je na: promjene u društvenim odnosima, agrarnoj strukturi, strukturi proizvodnje, strukturi populacije, zatim na mijenjanje vlasničkog odnosa i vlasničkog mentaliteta prema zemlji, imigraciona i emigraciona kretanja uvjetovana ekonomskim promjenama i mijenjanjem socijalne strukture, nove mogućnosti privređivanja i podjele rada, mogućnost mlade generacije da se orijentira na nova zanimanja izvan poljoprivrede i u poljoprivredi, rezultate i procese izgradnje novih društvenih odnosa u sistemu društvenog samoupravljanja i neposredne socijalističke demokracije u mjesnoj zajednici. Posebno se nastojalo pokazati u kom pravcu se razvija Jalžabet. Da li se učvršćuje kao selo ili se pod utjecajem urbanizacije razvija u mješovito naselje, da li napreduje, stagnira ili nazaduje. I kakva mu je perspektiva.

Proučavajući Jalžabet, istraživači su sačinili jedinstvenu sintezu 140-godišnjeg razvoja sela. Kroz to dugo razdoblje naselje Jalžabet preživjelo je feudalne i kapitalističke odnose i sada se razvija u samoupravnom socijalističkom sistemu.

Iz ove kratke uvodne informacije proizlazi da su se istraživači bavili stanjem, životom stanovnika i razvojem Jalžabeta u razdoblju od oko 140 godina i to doba podijelili u tri etape. Prva etapa obuhvaća društveno-ekonomske odnose i život stanovnika do 1945. godine, druga do 1965. a treća do 1985. godine. Iako sva tri dijela čine cjelinu nastojat ću da s nekoliko podataka ilustriram neka zapažanja i neke rezultate istraživanja i to društveno-ekonomske odnose u Jalžabetu do 1945, a posebno život i promjene za vrijeme od 1945. do 1985. godine.

društveno-ekonomski položaj i život stanovnika jalžabeta od 1842. do 1945.

U stogodišnjem razdoblju prije godine 1945. a koje je obradio B. Stojavljević, stanovništvo sela Jalžabet prolazilo je kroz etapu kasnog feudalizma i preko prijelaznog razdoblja, s puno feudalnih ostataka, kroz etapu kapitalizma. Društvene i ekonomske zakonitosti tih dvaju sistema odražavale su se na cjelokupno kretanje stanovništva, društveni život i odnose ljudi. To su bili – kao što ćemo vidjeti – odnosi vlastelina i kmeta, veleposjeda i pauperiziranog seljaštva te kapitalističke eksploatacije u najrazličitijim vidovima.

a) kmećki odnosi i obaveze prema feudalcu

Feudalni sistem, kao što je poznato, ujedinio je u feudalcu pravo upravljanja zemljom – feudom i vlast nad kmetovima.

3) Ponovljeno istraživanje počelo je 1982, a završeno godine 1985. Zato će i rezultati istraživanja, ankete i intervjui, kao i obrada dokumenata, biti označeni onom godinom u kojoj su radnje obavljene. Tako npr. statistički podaci su uzeti iz popisa 1981. a neke ankete i obrada materijala iz 1985.

Kmetovi su činili jedan skup, takozvanu urbarijalnu općinu. Takva urbarijalna općina nije bila određena teritorijem, već njihovom ekonomskom podređenošću feudalcu.

Kmetovi su na obrađivanju za svoju egzistenciju imali dio feudalčeve zemlje koja se zvala selište. Uživanje selišta kmetovi su plaćali rentom: u radnoj snazi i naturi (u kasnijem feudalizmu i u novcu) i svojom podložnošću feudalcu u svakom pogledu.

b) kućne (porodične) zadruge u feudalizmu

Na selištima kmetovi su živjeli u kućnim zadrugama, veći broj porodica zajedno. Inokosnih kmetova u Jalžabetu nije bilo. Ekonomska osnova zadruge bilo je kmetско selište i zadržna kuća.

Život u kućnim zadrugama nije bio lagan. Ali jednako iako ujedinjene porodice u zadruzi, uglavnom na osnovi srodstva, mogle su egzistirati, zajednički dijeliti terete i tegobe kmetског života.

Takva organizacija zadruge odgovarala je prirodnoj proizvodnji, vrlo niskoj produktivnosti rada i općem siromaštvu.

U Jalžabetu je bilo toliko zadruga koliko i zasebnih dijelova selišta (36). Koliko je članova bilo u pojedinoj zadruzi nema podataka, ali uspoređujući broj zadruga s brojem stanovnika u to vrijeme (397), proizlazi da bi u svakoj kućnoj zadruzi živjelo u prosjeku 10 članova. Međutim, neke zadruge su imale i do 20 članova.

– Osnovna **oruđa za rad** i radni alat zadruga u Jalžabetu u to vrijeme bili su: volovska – kravska ili (rjeđe) konjska kola, drveni ili (rjeđe) željezni plug i brana te ornice (dva kotača na koja se prikači plug). Najsiromašnije zadruge nisu imale ni plug ni kola. Motiku, srp, vile, kosu i zublje, mlatce za mlaćenje žita i vejaču za čišćenje pljeve i sjekiru, imale su sve zadruge. Veći broj zadruga imao je i svoj žrvanj (ručni mlin za mljevenje žita).

Većina zadruga imala je i sprave za priređivanje lana i konoplje: stupu, trlicu, greben, preslicu i kolovrat. Tkalački stan nisu imale sve zadruge.

– **Hrana.** O tome kako su se kmetovi hranili i odijevali, pričaju najstariji seljaci ono što su čuli od svojih roditelja i djedova.

Za doručak je obično bila prežgana juha ili žganci, ali i samo kruh i luk; za objed grah, krumpir, kaša od ječma ili heljde, repa ili zelje s grahom; za večeru, ostaci od objeda ili surutka, kiselo mlijeko ili kukuruzna kaša. Po ljetu je bila i užina: kruh sa sirom ili kiselo mlijeko s kruhom (i to samo kod jačih zadruga). Zimi su bila samo dva obroka: u 10 sati i u 4 sata poslije podne.

Meso se jelo rijetko i to samo na praznik ili prilikom osobitih događaja: kad su orači, kosci ili tkalac u kući, i na dan svadbe. Nedjeljom se u vrlo rijetkim zadrugama jelo meso.

Pila se voda, a bilo je vina i rakije jabukovače i kruškovače, ali, naravno, ne u svakoj kući.

– **Odjeća i obuća** bila je za sve jednaka. Muška odjeća sastojala se od košulje i gaća od konopljinog platna te kaputa, hlača, lajbeka, šešira i čizama. Za ružna vremena nosili su surine oni koji su išli za blagom i na šumske radove. Ženska odjeća sastojala se od rubače, pregače (platno od konoplje) i rupca.

Međutim, surina, kaput i hlače, a naročito čizme ili cipele, bile su obično jedne za sve ili više odraslih ukućana. Bili su tako sašiveni da ih je, pre-

ma potrebi, mogao obući svaki ukućanin. Kao i ženske cipele ili čizme. Od ranog proljeća do kasne jeseni ljudi su hodali bosonogi. Djeca nisu imala nikakvu obuću, čak ni zimi.

– **Društveni život.**⁴⁾ Teški rad u proljeće, ljeto i jesen, borba kmetova sa škrtom prirodom da joj otmu što više hrane i da se što bolje pripreme za zimu, zatim nepodnošljive obaveze prema feudalcu nisu pružali priliku ni za kakav društveni život. Zimi je bilo, također, obilje poslova, naročito za žene koje su, uz druge poslove, prele i tkale.

c) ukidanje kmetstva

Jalžabetski kmetovi su godine 1848. razriješeni feudalnih obaveza. Novim zakonskim propisima feudalno vlasništvo na urbarsko-selišne zemlje prešlo je u vlasništvo kmetčkih zadruga. Za uživanje tog dijela zemlje oni su oslobođeni kmetčkih obaveza, ali su morali primiti državne obaveze – »štibru«, tj. porez.

Nakon ukinuća kmetčkih odnosa, makar i djelomičnog, počeo je prodirati novac u odnose jalžabetskih seljaka.

Jalžabetski seljaci su trebali osigurati novac da bi otkupili »gorna prava« od vlastelina, da bi postali vlasnici gornih vinograda i kolosjeka. Seljacima je trebao novac za plaćanje poreza državi, za nabavu neophodnog poljoprivrednog inventara, za gradnju i popravak kuće itd. Taj novac je trebalo namaknuti prodajom, čak i njemu samom, neophodno potrebnih poljoprivrednih proizvoda (vina, svinja i stoke; višak žita je malo tko imao) kao i fizičkim radom, naročito u onim zadrugama koje nisu imale drugih izvora.

Vlastelin je, također, trebao novac i zato je prodavao, pored ostalog, krčevinsku i drugu zemlju tj. »gorna prava«. Vlastelinu je trebao novac za inventar, kao i za radnu snagu koju je sad, kao što smo vidjeli, uglavnom morao plaćati novcem.

Takvim novonastalim odnosima novčane prirode kućna zadruga je sve manje odgovarala.

Stvaranje inokosnih porodičnih gospodarstava osjetilo se i u Jalžabetu. Privatno vlasništvo unijelo je znatne promjene u zemljišne odnose. Zemlja oslobođena od urbara postajala je predmet trgovine.

Ekonomska diferencijacija među seljaštvom znatno se razvila. Iz tablice I vidi se posjedovna struktura i struktura korištenja zemljišta u tom razdoblju, kao i znatan porast broja parcela u odnosu prema broju selišta. Do 2 ha imaju već 27 porodičnih gospodarstava, a od 2–6 ha 44 gospodarstva. Bivši feudalac posjedovao je sam 304,62 ha, a 76 seljačkih gospodarstava zajedno 310 ha, dok je 24,56 ha pripadalo crkvi.

Proces diferencijacije i raslojavanja seljaštva tekao je brzo, tako da u idućih 36 godina, odnosno 1912. ima već 137 porodičnih posjednika-domaćinstava, od toga 95 posjednika do 2 ha, ili porast za oko 140%. Broj parcela je također porastao od 887 (1876) na 2.263.

4) Borba za samoodržanje, strah od feudalca i njegovih španova, strah od bolesti i pakla i molitve da ih netko »svemoćni« spasi od tih zala bili su uvijek prisutni u fizičkom i psihičkom životu jalžabetskih kmetova.

Stoga kućna zadruga ne samo da je bila njihova ekonomska nužda, nego i njihova društvena osnova. Feudalac, »zemaljski gospodin« držao ih je u ekonomskoj i fizičkoj pokornosti, a svećenici svete Jalžabete su se trudili da kmetovi shvate besmisao ovozemaljskog života, da za sve zlo, nedaće, batine i bolesti nađu krivca u sebi, u svojim grijesima i da sav svoj duhovni život usmjere u molitve za oprost grijeha i bolji život na nebu.

Što se više odmicalo od feudalizma, i što su brže prodirali kapitalistički odnosi u život jalžabetskih seljaka, to je bila veća potreba i žeđ za novcem.

Tablica 1

Posjedovna struktura i struktura korištenja zemljišta u Jalžabetu 1876. god.

Kategorija gospodarstva u ha	Broj posjednika	oranica ha	vinograda ha	livade ha	šume ha	Ukupno
0— 1	10	3,44	0,88	0,06	1,59	5,97
1— 2	17	18,77	2,82	6,53	2,23	30,35
2— 4	27	72,65	7,84	21,43	9,57	111,43
4— 6	17	60,75	8,50	20,46	18,79	108,50
6— 10	4	23,42	3,14	3,38	10,58	41,12
10— 15	1	5,97	1,14	2,43	3,03	12,63
15— 25	1	13,11	2,77	2,33	6,35	24,56
25—100	—	—	—	—	—	—
iznad 100	1	82,88	18,18	67,01	136,55	304,62
Ukupno:	78	280,99	45,27	123,63	188,69	639,18*

* 639,18 ha bilo je raspoređeno na 887 parcela.

Izvor: J. Hrženjak: **Selo u promjenama**, Zagreb: Agrarni institut, 1968, str. 42.

U Jalžabetu je postojala (za gotovo cijelo razdoblje od sredine druge polovine XIX. stoljeća do stvaranja nove države SHS) samo jedna trgovačka radnja (Žiga Ulmann). Kroz dugi niz godina taj seoski dućan zauzimao je monopolistički položaj. Putem te trgovine i ponešto putem sajmovi na kojima se trgovalo stokom i nudilo i kupovalo sjeme, poljoprivredna oruđa i alat (zublje, vile, košare itd.), tekao je proces razmjene: roba za novac i novac za robu.

U selu nije bilo nikakve djelatnosti u kojoj ne bi sudjelovao trgovac sa svojim kapitalom, ili robnim, ili novčanim (pri udajama kad je trebalo opskrbiti nevjestu robom; pri podizanju kakvog novog zdanja i opravljavanja starog – kreč, crijep; za vinograde sumpor i modra galica itd.). U trgovini se roba uzimala velikim dijelom na poček. Takva roba bila je znatno skuplja, jer su se računale zatezne kamate koje nisu bile male. Godine 1939. dugovi seljaka samo kod jednog trgovca iznosili su više od 100.000 dinara.

U slučaju kada seljak ne bi mogao izmiriti učinjene dugove, dolazilo je na red plaćanje dugova prodajom zemlje. To je bio najdublji i najboljniji prodor kapitalizma u posjed.

d) agrarna reforma u staroj Jugoslaviji

Teške posljedice prvog svjetskog rata i saznanje da su ratovali za tuđe interese, postepeno je ulazilo u svijest seljaka. Revolucija ujedinjenog proletarijata sa seljaštvom, koja je buktila u Rusiji i Mađarskoj, utjecala je na razvoj svijesti seljaka o vlastitom položaju i u Jalžabetu. Nema sumnje da je ta činjenica poticala vlasti bivše Jugoslavije da požure s rješavanjem agrarnog pitanja.

Zemlja je najprije dana u zakup agrarnim interesentima. Tek mnogo kasnije (1934), na osnovi Zakona o likvidaciji agrarne reforme, izvršeno je konačno utvrđivanje agrarnih subjekata.

Na području k.o. Jalžabet godine 1936. bilo je ukupno 634,60 ha zemlje, od čega je vlastelinu još uvijek pripadalo 142,83 ha šume, oranica, vinograda i livada, crkvi 30,71 ha, a ostatak od 461,06 ha, posjedovalo je 197 porodičnih seljačkih gospodarstava.

Tablica 2

Posjedovna struktura i struktura korištenja zemljišta u Jalžabetu 1936. g.

Kategorija gospodarstva u ha	Broj posjednika	Oranice	Vinogradi	Livade	Šume	Ukupno
0— 1	72	13,97	1,81	1,54	1,59	18,91
1— 2	77	56,39	9,09	14,54	12,64	102,56
2— 4	34	65,35	11,56	22,09	22,89	121,83
4— 6	7	25,40	3,72	9,54	6,95	45,61
6— 10	6	33,49	3,10	9,64	9,10	55,33
10— 15	1	8,08	0,88	1,04	3,91	13,91
15— 25	—	—	—	—	—	—
25—100	1	17,64	2,20	2,79	8,16	30,71
iznad 100	1	81,72	6,09	43,03	114,74	245,58
UKUPNO:	199	302,04	38,45	104,21	179,98	634,44

Izvor: Isti kao za tablicu 1.

Usporedimo li stanje iz godine 1876. s ovim iz 1936. vidjet ćemo da je sada u posjedu seljaka 461,06 ha zemlje u odnosu prema 310 ha u godini 1876. Međutim, 1936. imamo 199 porodičnih gospodarstava sa 822 stanovnika u odnosu prema 76 porodičnih gospodarstava sa 661 stanovnikom godine 1876. Postotak sitnih posjednika povećao se za 40,3% u odnosu prema ukupnom broju posjednika. Postotak srednjih posjeda opao je za 36,4%. Postotak krupnih posjeda smanjio se za 3,7%.

društveno-ekonomski razvoj i život stanovnika jalžabeta u socijalizmu

U ovom se dijelu iznosi komparativni prikaz nekih rezultata istraživanja društveno-ekonomskog razvoja naselja Jalžabet od 1962—1982, odnosno od godine 1965—1985. U ponovljenom istraživanju obuhvaćena su neka pitanja i odnosi koji se u prvom ispitivanju nisu istraživali, ili ne tako detaljno (kao npr. aspiracije i orijentacije seoske omladine, ili pitanja religije i društveno-političke prakse i sl.).

a) ekonomski razvoj

Na ekonomsko stanje i odnose u poslijeratnom Jalžabetu imali su odraza brojni faktori, među kojima su: agrarna reforma; utjecaj industrijalizacije na ekonomski položaj i odnose stanovništva Jalžabeta; mogućnosti prodaje, odnosno povećana potražnja poljoprivrednih proizvoda; tehnička i agrotehnička sredstva; privredne organizacije u naselju i drugo.

— agrarna reforma u novoj jugoslaviji

Ekonomska struktura i odnosi nisu se promijenili na bolje od 1936. do drugog svjetskog rata, a u ratu su se i pogoršali. Još više se osiromašilo. inventar za obradu zemlje je dotrao. stočni fond opao itd.

Prethodne analize ekonomskih i društvenih kretanja ukazale su na to da raniji društveni sistemi nisu riješili ekonomske probleme sela, a nisu dali ni perspektivu za njihovo rješavanje. Toga su bili svjesni seljaci Jalžabeta.

Broj poljoprivrednih gospodarstava u razdoblju od 140 godina (od raspadanja kućnih zadruga i formiranja katastarske općine do 1981. godine) povećao se za šest puta, a broj stanovnika za 2,3 puta. To povećanje gospodarstava je u prvom redu rezultat cijepanja, dioba i formiranja novih porodičnih gospodarstava te imigracije.

Agrarnom reformom likvidiran je posjed vlastelinstva i crkve. Vlastelinske šume su podijeljene seljacima, ili su postale društvena imovina. I vlastelinske zgrade su privedene socijalnoj svrsi. U dvorcu Jalžabeta, »Gradu«, organiziran je Dom staraca za oko 100 ljudi.

Ukupno, zemlja je dodijeljena 101 domaćinstvu sa 296 članova. Količina zemlje koju su dobila pojedina domaćinstva kreće se od 0,20 do nešto više od jednog hektara.

Pravičnom raspodjelom, iako relativno malog agrarnog fonda, olakšani su uvjeti života siromašnim porodicama s najmanje zemlje. Smanjio se broj sitnih zemljoposjednika.

U sljedeće dvije tablice prikazana je ekonomska struktura poljoprivrednih gospodarstava i korištenje poljoprivrednih površina za godine 1936–1961. i 1981. (Tablica 3).

Tablica 3

Struktura poljoprivrednih gospodarstava prema veličini posjeda i broju parcela

Godina	Ukupno ha	Struktura gospodarstva			Ukupno poljopriv. gospodarstava	Ukupno stanovnika	Ukupno parcela	Broj parcela po gospodarstvu
		do 2 ha	2–5 ha	preko 5 ha				
1936.	624	149	37	13	199	822	1904	9,6
1961.	552*	88	117	13	218	857	2493	11,4
1981.	551	101	100	10	205	833	2461	12

* — U ukupnu količinu zemlje nisu uračunata 42 ha društvenih površina koje je koristila Opća poljoprivredna zadruga, odnosno danas njeni sljednici.

Do oslobođenja nerješivi problemi prenapučenosti Jalžabeta počeli su se rješavati industrijalizacijom Jugoslavije. Industrijalizacija se odražavala u Jalžabetu: 1) na mogućnost zaposlenja viška radne snage izvan poljoprivrede; 2) na znatno proširenje mogućnosti prodaje poljoprivrednih proizvoda i 3) na tehničku i tehnološku revoluciju i promjene u načinu proizvodnje.

Tablica 4

Struktura posjeda oraničnih površina

God.	Posjednika	Oranica ha	Vinograda ha	Livada ha	Šuma ha	Ukupno ha	U vlasništvu seljaka ha
1936.	199	302	38	104	180	624	461
1961.	218	298	35	167	94	594	552
1981.	205	499	34	167	94	594	552

Prema podacima popisa individualnih seljačkih gospodarstava (Savezni zavod za statistiku) godine 1960, na porodičnim gospodarstvima radi 439 muškaraca i žena, 82 osobe su stalno, a 15 povremeno zaposlene izvan poljoprivrede. Ti podaci jasno ukazuju da je približno 1/4 stanovnika zaposlena izvan poljoprivrede. Međutim, u godini 1981. prema popisu stanovništva i domaćinstava na gospodarstvu radi 348 osoba, od čoga 234 žene i 114 muškaraca. Istovremeno izvan poljoprivrede zaposlene su 204 osobe.

U godini 1985. taj je broj i povećan. Prema statističkim podacima u 1981. od ukupno 204 zaposlene izvan poljoprivrede 80 ih je zaposleno u mjestu. Međutim, u 1985. u mjestu je zaposleno već više od 90 ljudi.

Novi društveno-ekonomski odnosi u privređivanju uvjetovali su novi tip gospodarstva u Jalžabetu, tzv. mješovito gospodarstvo u kojem porodice žive od prihoda iz dva izvora: od poljoprivrede i od rada izvan poljoprivrede. Od ukupno 218 gospodarstava već u 1961. 1/3 ih je mješovitih.

Istraživanja u godini 1982. pokazuju da mješovita gospodarstva čine već 2/3 ukupnog broja gospodarstava u Jalžabetu.

Dohodak iz rada u poljoprivredi je veći u 1985. godini negoli što je bio 1962, a također je veći iz rada izvan poljoprivrede. U 1962. godini u 7 od 12 gospodarstava se trošilo na osobne potrebe više od 70% dohotka. Vrlo malo je investirano u povećanje poljoprivredne proizvodnje. U proteklih 20 godina je povećana proizvodnja u poljoprivredi zahvaljujući tehničkim sredstvima, a i tehnološkim i zaštitnim mjerama. To je omogućilo još veću osobnu potrošnju, ali i investicije u stambeni standard i infrastrukturu. Sva analizirana domaćinstva u 1985. više proizvode negoli što su proizvodila u 1962. Povećala su tržišnu proizvodnju, ali i osobnu potrošnju.

– poljoprivredni inventar

Sve do oslobođenja osnovna oruđa u poljoprivredi Jalžabeta bila su: motika, kosa, plug, drljača i kola za vuču. Najsiromašniji seljaci imali su samo motiku i kosu. Plug, drljaču i kola imali su oni seljaci koji su imali sioku za vuču: volove, krave, konje, i dakako malo više zemlje. Glavna vučna snaga bile su krave.

U času ispitivanja 1961. više od 68% proizvodnih sredstava u Jalžabetu otpadalo je na gospodarske zgrade.

Stoka je sačinjavala oko 23% vrijednosti proizvodnih sredstava. Vrijednost strojeva i oruđa po gospodarstvima činili su 8,8% od ukupnih sredstava za poljoprivredu.

U 1961. godini, 71 gospodarstvo, pretežno do 2 ha, nije imalo pluga; 59 ih nije imalo zaprežnih kola. Svega 2 gospodarstva su imala po par konja, a 6 ih je imalo po jednog konja. Dakle, ukupno 10 konja na 218 poljoprivrednih gospodarstava. Ni jedno od ovih gospodarstava nije imalo traktor i priključne strojeve. Oni koji nisu imali ni pluga ni kola, nisu imali ni zaprežne stoke. Oni su oranje, dovoz ljetine, drva itd. morali fizički odraditi ili platiti.

Najveći posjednik mehanizacije u naselju oko šezdesetih godina bila je Opća poljoprivredna zadruga. Ona je obavljala usluge poljoprivred-

nim gospodarstvima u oranju, prijevozu i vršidbi. Unatoč usitnjenosti i razbacanosti parcela, sve se više koristila zadružna mehanizacija. Tako je u godini 1959. traktorom preorano 122 ha, a u 1960. godini 187 ha.

U godini 1981, u Jalžabetu ima 64 traktora od kojih je 57 dvoosovinskih i svega 5 konja. Traktori imaju uglavnom sve neophodne priključke od plugova, sijačica, kosilica, vršilica do sakupljača sijena i prikolica za prijevoz tereta.

Jedno poljoprivredno gospodarstvo ima čak tri traktora. U selu je i jedan kombajn. Za posljednjih 20 godina, u potpunosti se izmijenila struktura poljoprivrednih oruđa.

– opća poljoprivredna zadruga

Od privrednih organizacija u Jalžabetu u vrijeme prvog istraživanja, najvidnije mjesto imala je Opća poljoprivredna zadruga (OPZ) sa 51 članom iz Jalžabeta.

Početkom godine 1946. bila je osnovana Nabavno-prodajna zadruga koja je uskoro (1948) prerasla u Opću poljoprivrednu zadrugu. Kao nabavno-prodajna zadruga organizirala je otkup poljoprivrednih proizvoda i snabdijevala stanovništvo industrijskim i prehrambenim artiklima umjesto bivših privatnih trgovačkih radnji koje su prestale raditi neposredno nakon oslobođenja. Budući da je osnovana društvena trgovačka radnja, Zadruga razvija druge privredne djelatnosti.

Zadruga je dugo vremena bila jedina privredna organizacija, koja je zapošljavala jedan dio viška radne snage u samom selu. U godini 1960. u pogonima Zadruge bilo je zaposleno 19 radnika i službenika.

Zadruga, u vidu različitih dotacija, sudjeluje u komunalnom i kulturno-prosvjetnom razvoju sela.

Putem raznih regresa ili nižih cijena usluga zadrugarima, kao npr. regres za rasplodne svinje i hibridni kukuruz, Zadruga pomaže razvoj poljoprivredne proizvodnje u selu. Držanjem rasplodnih bikova pomaže i stimulira unapređenje stočarstva, pored ostalog, i time što jeftinije naplaćuje osjemenjivanje, daje jeftinije usluge zadrugarima u pilani, pri oranju zadružnim traktorima, itd. Putem Zadruge društvo je davalo i regres u đubrivu. Zadruga je u 1956. i 1957. godini podijelila zadrugarima ristorno u iznosu od 5,000.000 dinara. Sve ovo prikazuje Zadrugu kao nosioca gotovo svih djelatnosti u razvitku sela poslije oslobođenja. Potkraj godine 1960. Zadruga je raspolagala s oko 54,000.000 dinara sredstava.

Opća poljoprivredna zadruga organizirala je i malu poljoprivrednu ekonomiju od 25 ha.

Nakon godine 1960. u rad Opće poljoprivredne zadruge unose se elementi vlasti, usmjerava se akumulacija, protiv i mimo volje članova Zadruge, u investicije koje se nisu opravdale. Diktatima iz Kotara, Općine i velikih društvenih poljoprivrednih kombinata Zadruga je gubila svoju samostalnost. Postepeno prelazi u društveni sektor i kao društvena ekonomija dobiva direktora, a zadrugari, po želji, mogli su biti kooperanti. Novi odnos i položaj seljaka umanjio je njegov interes za poljoprivrednu proizvodnju. On se još više okrenuo radu i zarađivanju izvan poljoprivrede.

- veterinarska ambulanta u ulozi organizatora poljoprivredne proizvodnje

U novije vrijeme, naročito u stočarskoj proizvodnji, sve značajniju ulogu u Jalžabetu ima Veterinarska ambulanta, koja propagiranjem, upotrebom najmodernije tehnologije i znanosti u očuvanju zdravlja stoke, razvija kooperaciju u proizvodnji hrane te uzgoju stoke i obavlja, uz obostrani rizik, otkup. Takvim metodama Veterinarska ambulanta vraća povjerenje proizvođača i postiže vrlo dobre rezultate.

- tekstilna konfekcija

U proteklom 20-godišnjem razdoblju u Jalžabet se industrija izirao. U njemu je izgrađen pogon, tj. OOUR Tekstilna konfekcija, RO »Vis« Varaždin. Ovaj OOUR zapošljava 237 radnica-radnika iz Jalžabeta i okolnih sela. Iz Jalžabeta u 1985. bilo je zaposleno 32 radnika. To nije malo ako se ima u vidu da je godine 1962. iz Jalžabeta bilo zaposleno svega 82 radnika.

- ostale privredne organizacije u Jalžabetu.

Pošta i željeznička stanica ostale su i u 1985. godini na približno istoj razini po zaposlenosti, sa nešto većim prometom. Trgovina je modernizirana. Osim specijalizirane trgovine poljoprivrednim alatom, kemikalijama i sl., te otkupne stanice u Jalžabetu je izgrađeno novo i dobro opremljeno i snabdjeveno samoposluživanje.

Zanatske radnje su otprilike na istoj razini kao i prije 20 godina.

b) društveni i osobni standard

- stanje i razvoj osnovnog obrazovanja

U godini 1945. Osnovna škola Jalžabet imala je četiri razreda sa 4 učitelja. U 1945/46. otvara se i peti razred, a 1952/1953. već je to šestogodišnja škola. Kao šestogodišnja škola dobiva i nove prostorije koje su bile izgrađene za zadrudni dom. U školskoj godini 1956/57. Jalžabet već ima osmogodišnju školu sa 10 učitelja i nastavnika.

Odgaj, osnovno obrazovanje i gotovo cjelokupni kulturno-prosvjetni rad u proteklih 20 godina bilježe veliki napredak i u kvantitativnom i u kvalitativnom pogledu. Škola sa svojih 17 nastavnika (1 VSS, 15 VŠŠ i 1 SSS) najuže surađuje s roditeljima, mjesnom zajednicom, SIZ-om, radnim organizacijama i svim društveno-političkim i drugim društvenim organizacijama i uključena je u njihove programe, a najčešće je i nosilac tih programa. Posebno se ističe rad škole u izvannastavnim aktivnostima, u kojima sudjeluju djeca i nastavnici.

Analiza godišnjih školskih izvještaja pokazuje da nastavnici ove škole ostvaruju i stručnu i društvenu ulogu odgoja i obrazovanja.

- stanje i razvoj zdravstva

U godini 1961. bila je snimljena cjelovita slika zdravstvenog stanja stanovništva Jalžabeta od djece do najstarije dobi. Utvrđeno je da je zdravstveno osigurano ukupno 713 stanovnika, da postoji ambulanta s medicinskom sestrom i primaljom te liječnikom koji dolazi u određeno vrijeme.

Struktura oboljenja bila je identična strukturi Hrvatske. Individualna zaštita putem vakcinacije bila je potpuna. Djeca su cijepljena protiv različitih zaraznih oboljenja od 92–100%.

U godini 1961. izvršeno je fluorografiranje stanovništva. Svaki bolesnik, bez obzira na imovinsko stanje, imao je mogućnost liječenja. Naročita pažnja posvećivana je zdravlju djece i majkama – porođiljama.

Svi stanovnici su zdravstveno i socijalno osigurani. Komparativni prikazi sistematskih pregleda djece u razdoblju 1961–62, 1969–70. i 1983–84. pokazuju veliki zdravstveni napredak u djece, smanjenje rahitisa i gušavosti koja je još u godini 1961. bila veliki problem. Isto tako, usporedni pregledi ostalih stanovnika Jalžabeta u 1970. i 1984. pokazuju da se znatno povećao broj korisnika ambulantnog specijalističkog liječenja. Zdravstveni izvještaji govore o smanjenju bolesti koje su bile rezultat neishranjenosti, nehigijenskog življenja i premalog zdravstvenog prosvjećivanja.

– socijalno staranje

U godini 1961. u Jalžabetu je bilo 7 socijalno ugroženih osoba, koje nisu imale dovoljno vlastitih sredstava za život. Primali su socijalnu pomoć narodnog odbora općine.

Danas, socijalno ugroženih, djece i samohranih roditelja, u Jalžabetu nema.

–ishrana i stanovanje

U 1961. ishrana stanovništva analizirana je sa stanovišta potrošnje uopće, kao i strukture ishrane i stanja ishranjenosti stanovnika te njenog utjecaja na zdravstveno stanje i fizičku kondiciju naroda općenito, a posebno djece, ugroženih dobnih skupina, trudnica i dojilja.

Rezultati ankete 7-dnevne ishrane 26 domaćinstava po konsumptivno-analitičkoj metodi pokazuju da srednja vrijednost potrošenih kalorija stanovništva Jalžabeta, iznosi za jednu osobu 2606 kalorija.

Analizirana je i potrošnja nekih živežnih namirnica putem bilansne metode pa se došlo do istih rezultata.

Nakon 20 godina ishrana stanovnika Jalžabeta se poboljšala. Analiza potrošnje nekih osnovnih životnih namirnica pokazuje da je u 1985. znatno porasla potrošnja mlijeka, jaja, mesa i suhomesnatih proizvoda iz domaće proizvodnje i kupovine, te šećera u odnosu prema godini 1961. Interesantan je podatak da se u godini 1985. kukuruz gubi kao ljudska namirnica i postaje isključivo stočna hrana. Kupovina ulja je povećana, a potrošnja masti se smanjuje.

U vrijeme ispitivanja godine 1961. bilo je u Jalžabetu 226 stambenih kuća (kućnih brojeva) i 226 domaćinstava. To su bila pretežno porodična domaćinstva sa 1–2 porodice. Prema tome, u svakoj kući je živjelo prosječno, tri do četiri člana za razliku od 1842. kad ih je živjelo u prosjeku 11, ili godine 1936. kada je u svakoj kući živjelo u prosjeku 6 članova domaćinstva.

Gotovo sve stambene kuće građene su od cigle i pokrivena su crijepom. Relativno visok standard stanovanja još se povećao dvadeset godina kasnije. Prema podacima RZS u godini 1981. u Jalžabetu je bilo 218 stambenih zgrada sa 222 stana i 819 soba (od kojih je bilo 10 stanova sa 26 soba u društvenom vlasništvu). Prema tome, svako domaćinstvo

ima, u pravilu, svoju stambenu zgradu, sa, u prosjeku, više od tri sobe. Pet domaćinstava ima 5 ili više soba, 15 ih ima po 4 sobe, itd. S obzirom na vrijeme gradnje približno polovica zgrada su nove, sagrađene poslije 1961. godine. Sve zgrade su sagrađene od tvrdog materijala. Veličina stambenog prostora po osobi se kreće od 6 do više od 25 m². Stanovi su u prosjeku veliki 57 m². Jalžabečani imaju također i 90 vikendica s ukupno 2277 m² površine ili u prosjeku 25 m² po vikendici. To su uglavnom novosagrađene (73 su građene poslije 1970), ili preuređene nekadašnje kleti po vinogradima, ali ima ih i izvan vinograda, na moru, u planinama, uz rijeke i jezera. Od ukupno 218 stambenih zgrada 134 imaju vodovod, kanalizaciju i električnu struju, 101 imaju kupaonice i engleski WC, dok druge zgrade imaju samo vodovod i električnu struju, ili samo električnu struju (to su mahom staračka domaćinstva ili samci).

Što se tiče namještaja stanova i kuhinja te opremljenosti domaćinstava tzv. bijelom tehnikom, domaćinstva imaju gotovo sve što tržište nudi. Nema potrebe naglašavati da su gotovo sva domaćinstva snabdjevena radio-aparatima i televizorima. U pogledu odjeće i obuće stanovnici Jalžabeta se ne razlikuju od stanovništva u gradu.

Iz demografskih kretanja te ekonomske i socijalne strukture stanovništva, s obzirom na školsku spremu, zdravstveno i socijalno stanje, aktivno i uzdržavano stanovništvo, zaposlenost, zarađivanje izvan individualnog poljoprivrednog gospodarstva, itd., vidi se da je standard stanovništva u Jalžabetu stabilan i u porastu, unatoč ekonomskim teškoćama u kojima se nalazi društvo.

c) razvoj samoupravljanja do godine 1985.

Istraživanje razvoja političkog sistema socijalističkog samoupravljanja u proteklom 20-godišnjem razdoblju do godine 1985, potvrđuje istu ili gotovo istu razinu neposrednog upravljanja u mjesnoj zajednici, kao i 1962. godine.

Građani Jalžabeta mogu ostvariti one sadržaje u onom obimu u kojem pridonose svojim radom i svojim osobnim sredstvima. To su pitanja uređenja naselja (za izgradnju nove ambulante), uređenja poljskih putova, društveni život (sport, kultura, vatrogastvo, lovstvo, Crveni križ), pitanja ONO i društvene samozaštite itd. Efikasno radi savjet i skupština mjesne zajednice i društveno-političke i druge društvene organizacije. Dakle, sve ono što se u naselju radi dobrovoljno, vlastitim sredstvima, ostvaruje se uspješno i bez većih problema.

Mjesni ured, kao i prije 20 godina, zadovoljavajuće obavlja administrativne poslove za potrebe mjesne zajednice, mirovnog vijeća, delegacije i društvene organizacije.

d) porodični život i odnosi

I u razvitku porodičnih odnosa u razdoblju između 1961–81. godine ima zapaženih promjena. Od pretežno autarkične, zatvorene poljoprivredne porodice u kojoj većina članova živi od poljoprivrede, u posljednjih 25 godina prevladala je mješovita – otvorena porodica, u kojoj žive: radnici, zanatlije, službenici, đaci, studenti i poljoprivrednici u isto vrijeme. Uz pomoć tehnike u domaćinstvu domaćica sama obavlja kućne poslove. Nema predenja, tkanja, čehanja perja itd. Ukućani nose industrijsku odjeću. Na taj način domaćice više nemaju potrebe da se međusobno pomažu pa i ta vrsta rodbinskih i susjedskih veza slabi.

Danas (u 1981. godini) povećane su i migracije stanovništva. Zaposlenjem u industriji i na raznim drugim društvenim poslovima, školovanjem i učenjem zanata dio jalžabetskog stanovništva napušta svoje selo.

Značajno je da su mnogi mladi bračni parovi otišli u grad, ali neki od njih su se i vratili da nastave porodični život u Jalžabetu.

U ispitivanju aspiracija omladine u Jalžabetu, na pitanje o budućem zanimanju, niti jedan ispitanik nije se želio baviti samo poljoprivredom

U vremenu poslije godine 1960. podjela rada u porodici odvijala se različito. U čisto poljoprivrednim porodicama uvođenjem mehanizacije za teške fizičke poslove olakšan je rad ženama, pogotovu dok su imale malu djecu, a isto tako i starijim osobama. U Jalžabetu još i danas (prema anketi iz godine 1981), postoji podjela poslova na teške fizičke poslove koje obavljaju muškarci. Poslovi u kući (kuhanje, spremanje, pranje, čuvanje djece i njega bolesnika) se smatraju ženskim poslovima. Međutim, u današnje vrijeme, sve se više gubi granica između muških i ženskih poslova. Jalžabečanke zajedno sa supruzima rade i sve teške fizičke poslove. U mješovitim domaćinstvima na domaćicu su pali gotovo svi poljoprivredni poslovi, osim brige za djecu i kućanskih poslova.

Trošenje novca i prihoda domaćinstva uglavnom je namijenjeno ishrani, nabavljanju odjeće, školovanju djece, kupovini namještaja, poljoprivrednih oruđa i strojeva i tek na zadnjem mjestu je kupovina zemlje. Ranije je bila situacija obratna.

zaključak

Rezultati povijesne analize pokazuju da su se seljaci Jalžabeta od pamtivijeka borili za zemlju kao elementarni uvjet svog života. Pred revolucionarnim pritiscima seljaka izvršene su agrarne reforme za vrijeme austrougarske vladavine i u bivšoj Jugoslaviji. U toku NOB-a seljak je, zajedno s radništvom povučen revolucionarnim zahtjevom »Tvornice radnicima – zemlja seljacima«. Novom agrarnom reformom, nakon oslobođenja (1946) u Jalžabetu je podijeljeno najsiromašnijim seljacima posljednjih 45 ha feudalčeve i crkvene zemlje. Time je smanjen broj seljaka koji imaju manje od dva ha zemlje. Međutim, iz godine u godinu povećao se broj domaćinstava i nastavljeno je smanjivanje veličine parcela obradive zemlje.

– Izgradnja industrije, razvoj društvenih službi i uslužnih djelatnosti (u bližoj i daljoj okolici Jalžabeta) omogućili su zapošljavanje viška radne snage izvan poljoprivrede. To se odrazilo i na socijalnu strukturu stanovništva i gospodarstva. Povećao se broj seljaka-radnika i tzv. mješovitih gospodarstava koja imaju prihode od poljoprivrede i od rada izvan poljoprivrede. S obzirom na agrarnu prenapučenost, to ima za Jalžabet presudno značenje.

– U 40 godina nakon oslobođenja intenzivno se mijenjala struktura stanovnika po zanimanju. Broj zaposlenih u poljoprivredi smanjuje se osjetno u mlađoj dobnoj skupini – oba spola.

– U 40 godina nakon oslobođenja, riješeni su najteži ekonomski, socijalni i politički problemi, za čije su se rješavanje seljaci Jalžabeta borili: više od 150 godina. Nestalo je »gladi« za zemljom, otvorila se mogućnost zarade izvan poljoprivrede i tržište za poljoprivredne proizvode.

- Društveno-ekonomske promjene u proizvodnji i strukturi društva promijenile su položaj porodice u seoskoj zajednici kao i unutarnje odnose u porodici.
- Rezultati istraživanja nam omogućavaju da, između ostalog, analiziramo razvoj sela od klasičnog do mješovitog i urbaniziranog te tipove čistog seljačkog i mješovitog gospodarstva, da damo neke odgovore na pitanja kakvo je mjesto i uloga seljaštva u suvremenim socijalnim uvjetima, kao i da utvrdimo mjesto i ulogu urbaniziranog sela u daljnjem razvoju i izgradnji socijalističkog samoupravnog društva.

Juraj Hrženjak

Socio-Economic Relations in the Village of Jalžabet Once and Now

Summary

This work is an example of multi-disciplinary investigation in which several researchers analyse particular segments of life in a community, as in this case the village of Jalžabet.

The history of this village, from the end of the 18th century to 1945 tells of the poor conditions in which the landless peasants of Jalžabet lived during the following two socio-economic structures: feudalism and capitalism.

With the agrarian reform in the Kingdom of Yugoslavia 190 ha of cultivable land was taken away from the landlord, which after 1934 were given to peasants in permanent possession. A great number of new farms and enormous parcelization counteracted the effects of agrarian reform. Following the Second World War with the new agrarian reform the peasants of Jalžabet particularly those of lower economic status, were given the remaining part of the landlords' land. As the process of industrialization in Yugoslavia intensifies, thus the need for agrarian products grows and it consequently brings benefits to the Jalžabet peasants.

In Jalžabet the maintenance of small farms has been continued, but people from Jalžabet have been finding employment in non-agricultural occupations progressively increasing this trend. This process resulted in the growth of mixed farms having income from two sources. This is respectfully reflected in educational, health care, housing, feeding and infrastructural aspect of living for every inhabitant and the place as a whole.

Particularly interesting are the findings on the influence of industrialization on economic position and mutual relations of the inhabitants.

In Jalžabet, after 40 years of the post-war development there are no more rural poor, or impoverished peasantry. The place has been entirely changed in socio-economical and urbanistic aspect. Relations within the family have been changed, and changes in cultural and educational level of inhabitants

Общественно-экономические отношения в деревне Ялжабет в прошлом и ныне

Резюме

Настоящее исследование является примером многосторонних исследований, в которых группой исследователей изучались отдельные сегменты жизни одного общества, в данном случае — деревни Ялжабет.

Историческое прошлое самой деревни с конца 18 ст. до 1945. года показывает нищету и трудные условия в которых проживали крепостные крестьяне деревни Ялжабет в течение двух общественно-экономических формаций: феодализма и капитализма.

Аграрной реформой проведенной в Королевстве Югославии помещикам конфисковано 190 га обрабатываемой площади, а после 1943. года помещичья земля передана крестьянам в частную собственность. Однако, большое число новых крестьянских хозяйств и усиленная парцелляция хозяйства аннулируют эффекты аграрной реформы.

В связи с изменениями имевшими место после второй мировой войны, решающую роль имела новая аграрная реформа, когда крестьяне (в особенности бедным крестьянам) оставшаяся помещичья земля. Процессы индустриализации страны проводятся высокими темпами, возросло потребление сельскохозяйственной продукции, в пользу крестьян жителей деревни Ялжабет.

В Ялжабете сохраняются мелкие хозяйства, но тем не менее из года в год увеличивается занятость жителей этой деревни вне сельского хозяйства. В результате этого процесса увеличивается численность смешанных хозяйств с доходами получаемыми из двух источников. Это, в свою очередь, влияет на повышение уровня жизни в отношении образования, медицинского и продовольственного обеспечения и в отношении инфраструктуры жителей и населения.

В отдельности интересным являются последствия воздействия индустриализации на экономическое положение и отношения между населением. В Ялжабете, за 40 лет

are present.

Old problems have disappeared. New ones have been created such as finding employment for the young people who finish schooling (outside the place or in the urbanized part of the place), better utilization of productional potential, specialization of production in the field of agriculture and cattle breeding, and plans for further cultural development.

послевоенного развития, больше нет бедного населения, нет бедных крестьян. Село полностью преобразовалось как в социально-экономическом отношении, так и в отношении урбанизации. Произошли значительные перемены в семейных отношениях, меняется уровень культуры и образования населения. Старые проблемы решены. Возникают новые, в отношении трудоустройства образованной молодежи вне деревни или в урбанизированной сельской местности, более целесообразного использования производственных мощностей, специализации сельскохозяйственной и животноводческой продукции и дальнейшего развития культуры.